

n° 319^f

VEREENIGING TOT BEOEFENING

VAN OVERIJSSELSCH REGT EN GESCHIEDENIS.

VERZAMELING VAN STUKKEN

DIE BETREKKING HEBBEN TOT

OVERIJSSELSCH REGT EN GESCHIEDENIS.

TWEEDE AFDEELING.

Verslagen en Mededeelingen.

ZEVENTIENDE STUK.

Z W O L L E,
DE ERVEN J. J. TIJL.
1 8 8 9.

I N H O U D.

	Bladz.
Overblijfselen der Oudheid in Overijssel	1 H
Onderzoek naar de ligging van de kerk in Luchere	17 Hoo
Is Seleham dezelfde plaats als IJselham? Oudheid der buurt Kalenberg	25 ..
Ter Hunnepe	31 B
Kruisen op de kerkhoven	104 H

KRUISEN OP DE KERKHOVEN.

Van gevoelen, dat de tot den doodendienst gebruikte omgevingen der oude Kerspelskerken in Twenthe, de z. g. kerkhoven, als begraafplaatsen aan boeren en burgers, de gezamenlijke kerspelslieden, gemeen moeten worden aangemerkt en alzoo als *Volk-gemene* zaken, zooals S. VAN LEEUWEN ¹⁾ zoodanige aan eene »minder als gants burgerlijke gemeenschap» toebehoorende zaken noemt, werd ik in deze meening in den laatsten tijd versterkt.

Immers B. ten Pol, Jur. Dr., door het gerigt van Enschede gecommiteerd ter vergadering van de Provisioneele Representanten des Volks van Overijssel, later voor een der Twentsche districten zitting hebbende in de Nationale Vergadering en daarna in het Vertegenwoordigend Lichaam des Bataafschen Volks, gaf in de vergadering van de Eerste Kamer van laatstgenoemd Lichaam van 22 Januari 1799 ²⁾ als zijne zienswijze te kennen: »dat de meeste kerkhoven, »inzonderheid ten platten lande, *pro indiviso* toebe-

1) Het Rooms-Hollands Regt IIe boek 1^e deel blz. 106.

2) Dagverhaal III, blz. 786.

shoren en bezeten worden door alle de bewoonders »van het kerspel, gericht of schoutambt, waarin die »kerkhoven gelegen zijn, en dat ieder lid van dat »Kerspel of Corpus regt heeft om op die kerkhoven, »uitgezonderd eenige weinige graven, die aan particulieren privaatelijk in eigendom toekomen, begraven te worden."

Het is bekend dat, na de invoering der reformatie in deze streken, de oude Kerspelskerken in gebruik overgingen aan de aanhangers der nieuwe leer, die er over beschikten als over eene eigene zaak, al bleef althans in vele plaatsen in Twenthe ieder Kerspelsingezetene, roomsch en onroomsch, verplicht bij te dragen tot de kosten van onderhoud dier kerk, terwijl de kerkmeesters gedeeltelijk belijders van den roomschen eeredienst bleven.

In alle kerken = in de meeste kerken in Twenthe waren volgens de aantekeningen in de Acta Classis Daventriensis de muren met den H. Christoforus beschilderd = werden de muurschilderingen overgewit en de heiligenbeelden verwijderd; maar de kruisen op de kerkhoven, hoezeer een doorn in het vleesch der toenmalige Calvinisten, bleven er staan.

Immers de kerkhoven bleven, ondanks de reformatie, in gebruik bij alle ingezetenen des Kerspels en zulks in den toestand, waarin zij zich bevonden, ten tijde dat de kerken ophielden voor den roomschen eeredienst gebruikt te worden.

Waren de gereformeerden *eigenaren* of, met uitsluiting van andersdenkenden, gebruikers dezer kerkhoven geworden, zij zouden natuurlijk de kruisen, die hunne ergernis opwekten, ook verwijderd hebben; maar zij onthielden zich daarvan, als zijnde deze kerkhoven in

bezit bij het gemeene volk. Bij herhaling besliste dan ook de classis te Deventer in het midden der 17^e eeuw dat de hulp van het burgerlijk gezag moest ingeroepen worden om te voorkomen dat er nieuwe kruisen opgericht werden en te bewerken dat de ouden opgeruimd werden.

Dit moge blijken uit de volgende uittreksels uit de acta Classis Daventriensis, 2e deel, loopende van 1633 tot 1659.

3 April 1649.

art. 43.

Dat tott Weersseloe geen niuwe cruycen op den Kerkhoff gemaect en die oude wechgenomen, sullen Depp. Classis in haer visite helpen bearbeyden.

23 April 1650.

art. 34.

Aengaende die cruijcen op den Kerkhoff tot Werselo is per Deputatos Classis bij den H. LandtDrost deze Apostill daerover geobtinèert, sall hierin gevolgt worden hett gebruijck van andere Kerkhoven in Twente, ende verbott gedaen datter gheen niuwe sullen gestelt worden, ende sullen die Broederen der E. Classis daer se noch gevonden worden opletten dattet onderhouden werde ende dies nodich die hulpe Deputatorum Classis daer toe gebruijcken.

8 April 1651.

art. 26.

Den 34^{en} artl. aengaende die cruycen op de Kerkhoven in sommige plaetsen in Twente sullen Deputati Classis

in de visite daerop letten, datt d'Apostill van die H. LandtDrost resp. moge achtervolgt werden waer in beloofft wort hier over an d'onderrichters te sullen order geven.

27 April 1652.

art. 24.

Angaende den 26 art. sullen Deput: Classis bij den Heeren landtdrost van Twente anholden datt volgens die apostill van zijn Wel-Edell gegeven an die kosters moege geschreven worden datt geen nije krucen op den kerkhoeven moegen gestelt worden ende volgens ordre gestelt datt de olde moegen geremoveert; tselve sall oock van den Heer van Almelo versocht worden.

19 April 1653.

art. 22.

Den 24 artikel belangende, welk spreekt van de cruicen op de kerkhoven, overmits op die apostille van den Heere LandtDroste van Twente desen aengaende niet gevolgt is, sullen de Deputati de novo ernstlijk aenhouden bij gemelten Heeren Drost, dat die gevoerde apostille haeren effect moge hebben.

4 April 1654.

art. 17.

Den 22 artikel belangende die cruijcen op Vrieseveen ende Wijrder kerkhoven noch staende, sal a Deputatis Classis bij den H. van Almelo en den tocomende LandtDrost van Twente versocht worden om geremoveert te worden.

24 April 1655.

art. 13.

Den 17 artl. sprekende van die cruijcen op die

kerkhoven tot Wyrden enn Vriesenveen, Alsoe den Deputasis Classis comende in haer visite tot Almeloe vele vreemtheden syn bejgent, waervan in 't ver- volg sal gesproken worden, heeft dienaengaende niet kunnen gedaen worden, blijft alsoe den welgen. Deputa- tis Classis te laste.

22 April 1656.

art. 9.

Den 13 art. handelende van de cruicen op die kerckhoven tot Wyrden ende Vriesenveen . . . blijft in statu, en sullen Deputati bij den Heere van Almelo en so nodich bij den heere Verwalter Drost aenhouden dat de afgegevene apostille der cruicen aengaende moge naegkomen worden, welke luet als volgt: Tot afweeringe van desen sal ingevolg van de apostille van den zaligen Heer LandtDroste van 't Twente de dato den 27 Augusti 1653 sorge worden gedragen dat geene nieuwen worden geset daermede de ouden komende te vervallen dese superstitie cessiert.

14 April 1657

art. 12.

Den 9 art. spreekende van . . . en van de paepse cruijcen blijft in statu en sullen D. D. bij de respec- tive overheijt versoeken dat tot Borne, Wyrden, Rys- sen, Vriesenveen dieselve mogen gedemolieert worden.

20 April 1658.

art. 10.

Den 12 artl. handelende van enz. en watt aengaett die cruijcen op die kerkhoven tott Born, Wyrden enn Vriesenveen hebben pastores loci resp. d'executie van

guede apostillen bij den H. Verwalter enn Heer van Almeloe te urgeeren, enn datt in specie eene kerken-spraeke nae luyt der Apostill hun lieden worden medegedeelt om daer van publicatie te doen over haere kerken.

12 April 1659.

art. 10.

De crucen aengaende sullen pastores loci hier in vigileren.

Mr. R. E. H.
